

8.

Teleurstellende verdubbeling

In 2016 besluit John Struijlaard om na ruim twee jaar de voorzittershamer over te dragen. Hij is hiermee de enige voorzitter in de partijgeschiedenis die het langer dan twee jaar volhoudt, al heeft hij door ziekte enige tijd verstek moeten laten gaan. Jan Nagel volgt hem in juni van dat jaar op. Hoewel het huishoudelijk reglement de combinatie van Eerste Kamerlid en partijvoorzitter uitsluit, krijgt hij vanwege zijn grote ervaring dispensatie voor het verkiezingsjaar. De partij staat op dat moment in de peilingen op zes zetels en hij fantaseert al over regeringsdeelname. ‘De ChristenUnie was met slechts zes zetels een serieuze coalitiepartner in Balkenende-IV en leverde zelfs een vicepremier,’ maakt hij de congresgangers in juni 2016 vast lekker.

Tegelijk met Nagel treedt de uit Friesland afkomstige Theun Wiersma aan in het bestuur. Wiersma merkt dat al snel dat de voorzitter behoorlijk sturend is. Om met hem te kunnen samenwerken moet hij zijn gebruiksaanwijzing kennen, beseft hij. Hij besluit bij Nagel in Hilversum langs te gaan voor een informele kennismaking. Nagel praat die middag in zijn tuin honderduit over zichzelf en de partijgeschiedenis. Tijdens het gesprek stuurt hij zijn vrouw, die in de beginjaren

de partijadministratie deed, naar zolder om paperassen uit die tijd op te diepen. ‘Yvonne werd door hem aardig gecommandeerd, daar heb ik weleens medelijden mee gehad. Mijn vrouw was allang gillend bij me weggegaan.’ Yvonne keert terug van zolder met partijkranten, notities, stencils en lidmaatschapskaarten, die Nagel vervolgens vol trots aan Wiersma toont. Die realiseert zich nu pas ten volle hoe onlosmakelijk de oprichter verbonden is met de partij. ‘Jan Nagel was de partij en de partij was Jan Nagel.’

We pakken ze terug!

In augustus 2016 presenteert 50PLUS als eerste partij haar verkiezingsprogramma voor de Tweede Kamerverkiezingen van maart 2017. Bij het opstellen heeft de partij advies gevraagd aan een aantal prominenten van buiten, onder wie voormalig *Telegraaf*-hoofdredacteur Sjuul Paradijs, voormalig PvdA-minister Willem Vermeend en oud-politiewoordvoerder Klaas Wilting. Verder hebben de auteurs hun voordeel kunnen doen met een onderzoek waarin Maurice de Hond de ‘ultieme’ doelgroep van 50PLUS in beeld heeft gebracht: kiezers van vijftig jaar en ouder die zich grote zorgen maken over hun financiële toekomst. Hij heeft uitgevogeld dat onder deze potentiële kiezers veel *Telegraaf*-lezers, Omroep Max-kijkers, laagopgeleiden, laagbetaalden en gepensioneerden te vinden zijn. Veel van hen hebben eerder SP of PVV gestemd. Ook het CDA is een geduchte concurrent. Daar zal dus de verkiezingsstrijd mee aangegaan moeten worden.

Omdat ouderen het niet meer pikken, luidt de titel van het programma. Hiermee speelt de partij onbedoeld tegenstanders in de kaart die 50PLUS wegzetten als een one-issuepartij: zie je wel, ze richten zich alleen op ouderen. Toch is het programma juist breder en op sommige punten radicaler dan dat van 2012.

Sommigen vinden het zelfs nodeloos gedetailleerd. De toon is fel. 'We pakken ze terug!' klinkt het strijdbaar. De ouderen zijn de afgelopen jaren 'ongenadig hard aangepakt'. Niet alleen door regeringspartijen VVD en PvdA, maar ook door Groen-Links, de ChristenUnie en D66. 'Het zijn partijen die, nu de verkiezingen naderen, opeens belangstelling voor ouderen hebben. Volstrekt ongeloofwaardig en onbetrouwbaar!'

Het programma zaagt van dik hout planken en staat vol uitroptekens. De pen van journalist Sjuul Paradijs is er duidelijk in terug te lezen. Ingrepren in de zorg zijn 'een grote schande' en ouderen zouden de afgelopen jaren zijn 'berooft' van hun beloofde pensioen. 'Geen indexeringen en zelfs kortingen. En als er niets gebeurt, gaat dat de komende jaren gewoon door. En dat terwijl de pensioenkas stevig gevuld zijn.'

Belangrijkste strijdpunt is de AOW: die moet verhoogd worden en opnieuw ingaan op vijftenzestig jaar, terwijl de pensioenleeftijd wat de partij betreft flexibel zou moeten zijn. 'Pensioenroof' wordt gestopt: niet korten, wel indexeren. De verhoging van de AOW-leeftijd is een 'groot debacle'. 'Tienduizenden ouderen kwamen onnodig in een uitkering terecht. Ze waren bovendien kansloos op de arbeidsmarkt. Velen kwamen of komen straks in financiële moeilijkheden door het AOW-gat.'

Het eigen risico in de zorg moet verdwijnen en net als de SP pleit 50PLUS voor een Nationaal Zorgfonds. Bezuinigingen op ouderenzorg en thuiszorg moeten stoppen. De partij wil euthanasie vergemakkelijken, nederwiet legaliseren en de erfbelasting afschaffen. 50PLUS blijft voor afschaffing van de Eerste Kamer en voor invoering van een bindend referendum en een kiesdrempel. De partij belooft geen gratis ov meer buiten de spits, zoals in het vorige programma, maar wel korting voor ouderen in het openbaar vervoer.

Het programma kan niet bij iedereen op applaus rekenen. Econoom Robin Fransman van De Argumentenfabriek zegt

tegen RTL Z geschokt te zijn en beticht de partij van leugens. Pensioenroof? Wie is de dief dan? ‘We hebben een heel grote crisis en dat merk je overal terug, dus ook in de pensioenen.’ Hij erkent dat ouderen er minder op vooruit zijn gegaan dan jongeren. ‘Maar dat komt doordat ze gemiddeld de hoogste inkomens hebben én de hoogste vermogens. Er is geen enkel ander land in de wereld met zo weinig armoede onder ouderen.’ Dat de AOW terug moet naar vijfenzestig jaar zodat er meer banen voor jongeren komen, is volgens Fransman een bekende mythe. ‘Hoe meer aanbod van werkenden er is, hoe meer mensen er werken. En als er meer mensen werken leidt dat tot meer inkomen en meer bestedingen en juist tot meer banen.’ Bovendien kost de lagere AOW-leeftijd meer pensioenpremie en belasting. ‘En dat kost op zichzelf ook weer banen.’

Vreemdelingenlegioen

Op voordracht van het hoofdbestuur kiezen de leden op 8 oktober Henk Krol tot lijsttrekker. In december 2016 moet op het partijcongres in Hilversum de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer worden vastgesteld. Op de lijst is felle kritiek vanuit de partijgelederen: kandidaten die nog maar net lid zijn en ‘nog geen poster hebben geplakt’ bezetten hoge plekken ten koste van oudgedienden.

Belangrijkste mikpunt is de nummer twee op de lijst, voormalig tv-presentatrice Léonie Sazias. De oud-omroepster en presentatrice van *Dierenmanieren* is inderdaad een groentje binnen 50PLUS, maar heeft wél haar sporen verdiend als fractievoorzitter van de lokale partij Hart voor Hilversum. Destijds had Nagel nog vergeefs geprobeerd haar binnen te hengen bij zijn inmiddels tanende Leefbaar Hilversum. Sazias was in de begintijd van 50PLUS ooit door Maurice Koopman gepolst als lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen,

voordat Krol het werd. Maar ze had moeite met de 'leeftijds-segregatie' in het partijprogramma en bedankte. Toen Nagel haar in 2016 opnieuw vroeg voor de lijst herkende ze zich wél voldoende in het verkiezingsprogramma en zei ja. Ook de nummer vier op de lijst, Corrie van Brenk, is nog maar kort van de partij. De oud-voorzitter van vakbond Abvakabo was tot 2014 lid van de PvdA.

Een van de criticasters onder de actieve leden is Dick Schouw die, met het nodige gevoel voor drama, 2016 achteraf als een 'rampjaar' betitelt. 'Toen is 50PLUS om zeep geholpen. Nagel had verzuimd in de partij te investeren. Het ontbrak volgens hem aan talent en hij ging buiten de partij op zoek.' Enkele weken voor het congres is Schouw nog bij de voorzitter langsgegaan om zijn zorgen te delen. 'Jan, je weet niet wat je overhoop haalt. Je zet allemaal mensen op de lijst die geeneens lid zijn. Mensen die zich jarenlang voor de partij hebben ingezet ontnemen je de kans om een hoge plek te krijgen.' Nagel benadrukt dat het Kamerwerk niet onderschat mag worden en gooit er zoals vaker een voetbalmetafoor in. 'Bij voetbal staat de man die de lijnen onderhoudt ook niet in het veld.' Hij belooft dat de ledenvergadering uiteindelijk beslist: kandidaten kunnen een hogere plek op de lijst krijgen, als daar een meerderheid voor is.

Maar Nagel zit niet te wachten op wijzigingen in de lijst die is opgesteld door de selectiecommissie waar hij zelf deel van uitmaakte. Hij is apetrots op de lijst met de 'kanonnen' die ze hebben weten te strikken. Bovendien zijn ze zorgvuldig te werk gegaan, blikt hij terug. 'De selectiecommissie sprak met alle kandidaten, ook over privé zaken, huiselijke omstandigheden enzovoort. Met sommigen zelfs twee of drie keer. De kandidaten hebben testen gedaan. We hebben de top vijftien debatten laten voeren, berichten laten maken, een speech laten houden. Op basis van dit alles is de lijstvolgorde bepaald.' Over het veranderen van de lijstvolgorde moet dus niet licht-

vaardig gedacht worden, vindt Nagel. 'Als de ledenvergadering het anders wilde, moesten er goede argumenten op tafel komen.'

De voorzitter krijgt er in de weken voorafgaand aan het congres lucht van dat in onder meer Flevoland, Noord-Holland en Brabant tijdens huiskamerbijeenkomsten plannen worden gesmeed voor een 'tegenlijst'. Nagel: 'Het waren een soort voorcongressen buiten de formele partijkanalen om, waar ze hun favorieten of zichzelf naar voren schoven. Leden werden gemobiliseerd om naar het congres te gaan en voor deze tegenkandidaten te stemmen. Het zorgvuldige werk van de selectiecommissie dreigde hiermee om zeep geholpen te worden. Dat was ongewenst.'

Binnen de partijtop wordt koortsachtig nagedacht hoe ze kunnen voorkomen dat de lijst gekaapt wordt. De oplossing dient zich al pratende aan: met een motie van orde kan de oorspronkelijke lijst op het congres in één keer worden vastgesteld. Nagel kan zich achteraf niet herinneren dat dit plan 'specifiek van één iemand afkomstig' was, maar het lijkt hem een aardige manier om op het congres de discussie over de lijst vlot te beslechten, al beseft hij dat hij er mensen mee teleur zal stellen. Krol herinnert zich nog wel van wie het idee afkomstig was. 'Van Nagel zelf. Honderd procent. Hij had die lijst zo in zijn kop en is in dat soort dingen onwrikbaar. Hij doet dat zo handig dat hij het nog voor elkaar krijgt ook.' Zelf zat de lijsttrekker, die met Nagel in de kandidaatstellingscommissie zat, naar eigen zeggen minder geharnast in de discussie. 'Ik kon beide standpunten begrijpen: Jan wilde goede kandidaten, maar het nadeel was dat deze minder feeling met de partij hadden.'

De volgende vraag is wie dat ordevoorstel gaat indienen. Nagel: 'Wij hebben gezegd dat wij als bestuur dat voorstel niet zouden doen. Het was aan de ledenvergadering om daarover te praten. Laten we eerlijk zijn: het was een ramp ge-

worden als we bij elke plek een stemming moesten houden, waarbij steeds geschorst had moeten worden om de stemmen te tellen.'

Omdat de ledenvergadering op 10 december 2016 meer congresgangers trekt dan verwacht, wordt op het laatste moment uitgeweken van theater Gooiland naar het grotere Muziekcentrum van de Omroep, een voormalige VARA-studio. Nagel legt aan het begin van het congres omstandig uit hoe de kandidatenlijst tot stand is gekomen. Gegadigden die te boek stonden als ruziezoekers en zetelrovers hadden een minnetje gekregen. De hoogste prioriteit was kwaliteit geweest. Aan kandidaten die hoger op de lijst wilden, konden en wilden ze niet toegeven. Kort samengevat: sleutelen aan de lijstvolgorde is niet wenselijk.

Dan stapte Harry Lamberts uit Friesland naar voren. Is het in dat geval niet eenvoudiger om de hele lijst in één keer goed te laten keuren, om discussie over individuele kandidaten te voorkomen? Nagel brengt dit ordevoorstel in stemming, nadat hij de leden uitgebreid de tijd heeft gegeven om alle pro's en contra's naar voren te brengen. Een krappe meerderheid (112 tegen 97) stemt ermee in. De kieslijst wordt vervolgens ongewijzigd vastgesteld. Zo'n dertig leden lopen na deze 'coup' demonstratief de zaal uit. Ze zijn geen klapvee! '1984!' roept iemand verontwaardigd in de microfoon, verwijzend naar het totalitaire regime uit George Orwells boek.

Nagel vindt de gekozen oplossing achteraf niet voor herhaling vatbaar. 'Het was volgens de spelregels, maar het heeft een litteken in de partij achtergelaten. Op het congres hadden we misschien eerlijk en open moeten praten over deze groepsvorming.' Omdat hij de vuile was niet buiten wilde hangen, had hij daarvan afgezien.

Daags na de stemming erkent Lamberts in de *Leeuwarder Courant* dat het een opzetje was. Zijn naar eigen zeggen 'pikante' actie was volgens hem bedoeld om de elfde plek van de

Friese kandidaat Theun Wiersma, tevens lid van het hoofdbestuur, veilig te stellen. 'We hebben al ons geld op Theun gezet. Het zou jammer zijn geweest als hij zaterdag een paar plaatsen was gezakt.' 'Harry Lamberts en ik hebben het er inderdaad over gehad,' blikt Wiersma terug. Ze hadden namelijk signalen gekregen dat vanuit de zuidelijke provincies leden massaal naar het congres zouden komen om hun kandidaten hoger op de lijst te krijgen. Daar konden ze met hun handjevol leden uit Friesland niet tegenop en wie niet sterk is, moet slim zijn.

Peter Pont, die als manager van het partijkantoor dicht bij het vuur zat, kreeg van Lamberts te horen dat Nagel hem benaderd had om zo een 'Poolse landdag' te voorkomen. 'Lamberts heeft spijt als haren op zijn hoofd van zijn actie.' Navraag bij Lamberts levert niets op. Hij geeft aan niet mee te werken aan dit boek en reageert ook niet op deze specifieke kwestie. Ook volgens Sazias en Van Brenk, die mede dankzij de ordermotie hun plaats op de lijst behielden, kwam het idee uit de koker van Nagel. Van Brenk: 'Dat zijn trucjes van de voorzitter: iemand een vraag laten stellen die je van tevoren hebt ingefluisterd. Daar stem je over en dan krijgt je een meerderheid. Appeltje-eitje.'

Volgens Dick Schouw waren dit soort opzetjes eerder regel dan uitzondering. 'Stemmingen op ledenvergaderingen werden van a tot z gemanipuleerd. In de beginperiode zat de hele schaakclub van Jan Nagel op de eerste rij. Hij had ze allemaal lid gemaakt en geïnstrueerd.' Ook medewerkers wordt verzocht lid te worden en krijgen een stemadvies mee. Henk Krol herinnert zich hoe Nagel en zijn vrouw voorafgaand aan ledenvergaderingen druk zaten te bellen om leden in stelling te brengen. 'Hoe hij het van tevoren in zijn hoofd had, moest het gebeuren en dat kreeg hij ook altijd voor elkaar. Ik zie Mieke Hoek tijdens een congres nog staan met een vraag. Volgens mij begreep ze de hele vraag niet. Die was door Jan Nagel op-

gesteld, Mieke las hem voor en Nagel gaf het antwoord. Naar wat voor slecht toneelstukje zit ik te kijken, vroeg ik me af.

Blijf van mijn poen af

Aan het einde van het congres probeert volkszanger Ben Cramer de stemming er weer in te krijgen met het campagnelied 'Blijf van mijn poen af'. Enthousiast meezingende congresgangers leveren mooie beelden op in de journaals, is de gedachte. Het lied dat een paar jaar eerder werd geschreven op de wijs van Peter Koelewijns 'Kom van dat dak af', is nu voorzien van een actuele tekst én een nieuwe muziekband. Dat laatste blijkt het probleem. Het oogt in het begin sowieso al een tikje ongemakkelijk: de volkszanger, niet op een poppodium maar op de vloer van een congreszaal, die een tribune vol veelal bejaarde congresgangers mee moet krijgen.

Hé! Hééé! Hééééé!! Blijf van mijn poen af, ik waarschuw
niet meer

Nee, nee, nee, van mijn pensioen af, ik stem op jou niet meer
Blijf van m'n poen af, dit is de laatste keer

In het begin deint alleen Henk Krol welwillend met zijn hoofd mee, vriendelijk glimlachend naar de zanger. Toch weet Cramer zijn publiek zover te krijgen dat ze de regels van het eerste couplet nazingen. Voor de zekerheid is de tekst op schermen goed leesbaar geprojecteerd.

Ben je ouder krijg je straf
Want er gaat alleen maar af

Maar dan gaat het mis. 'Ho, ho, ho.' Cramer richt zich geërgerd tot de techniek. 'Als jullie zover zijn dat jullie de goede

band voor hebben staan, dan hoor ik het heel graag.' De nieuwe orkestband is 'geknipt': het begin is hetzelfde als de oude versie, pas bij het couplet is de muziek anders. Een tweede poging strandt op hetzelfde moment in het lied. 'Stop maar. Jongens, wat is dat nou? Dit is wéér die verkeerde band.' Een derde poging lijdt al schipbreuk bij de eerste zin. Cramer lacht als een boer met kiespijn. 'Je weet wat ik ga zeggen.'

Bij de vierde poging is de lol er wel af. 'Jongens, hoe kan dat nou? Nu stop ik ermee. Neem me niet kwalijk, maar nu word ik een beetje boos. Dit is wéér de verkeerde band. Wie doet dat, jongens? Er moet toch iemand zijn die dit coördineert of zie ik dat verkeerd?' Op dat moment registreren camera's hoe Jan Nagel de eerste rij verlaat om de technicus toe te spreken.

Vijfde poging.

Ben je ouder krijg je straf
Want er gaat alleen maar af

'Nu stop ik. Nu stop ik echt, jongens. Als we het niet voor elkaar krijgen om de goede band erin te krijgen, ben ik weg. Ik begriip dit niet.' Maar Cramer laat zich toch overhalen tot nog een poging.

Ouderen zijn niet seniel
Willen ook een goeie deal
Klijnsma, Schippers en Van Rijn
Zal het ze een zorg zijn

De zesde poging is echt de laatste keer. Het filmpje van de wanhoopspogingen van Cramer gaat al snel viral en ook Sander van de Paverts *LuckyTV* gaat ermee aan de haal. De tekst zit er in ieder geval goed in bij de partijleden. De campagne kan beginnen. In zekere zin is het geklungel rond de opname

van Ben Cramer een *blessing in disguise*, omdat het in de media de aandacht afleidt van de commotie rond de vaststelling van de lijst. Na afloop van het congres is er een gratis drankje. 'Dat kon wel van de penningmeester nu we met minder zijn,' grapt Nagel, verwijzend naar de die ochtend weggelopen leden.

Breekpunt

50PLUS doet het goed in de peilingen en streeft naar regeeringsdeelname. Krol zegt bereid te zijn in dat geval minister of staatssecretaris te worden. Zijn woonadres aan de Eindhovense Ministerlaan is alvast toepasselijk. En hoe zit het met eventuele samenwerking met de PVV van Geert Wilders? Krol sluit het, anders dan de meeste andere partijen, niet op voorhand uit. 'De PVV kan ook eens een keer een kniebuiging maken en dan wil ik heel graag met ze praten. Maar alleen als ze menselijk omgaan met mensen die in de problemen zitten en dat heeft voor mij niets te maken met welk geloof dan ook.'

Hoe kan 50PLUS zich onderscheiden in de campagne? De partij hamert op het terugbrengen van de AOW-leeftijd naar vijfenzeftig jaar, maar is niet de enige die dat roept. Ook de PVV, de SP en de Partij voor de Dieren hebben dit in hun verkiezingsprogramma staan. In de aanloop naar de verkiezingen brainstormt een clubje dat ook betrokken was bij het opstellen van het programma over de strategie. De deelnemers, Nagel, Krol, Willem Vermeend, Sjuul Paradijs en Klaas Wiltink, worden het erover eens dat 50PLUS er met gestrekt been in moet gaan door van de AOW op vijfenzeftig jaar een breekpunt te maken.

Voor Jan Nagel zijn breekpunten een vertrouwd instrument: zijn eigen PvdA strooide er in de jaren zeventig kwistig mee. Zeker in verkiezingstijd is het een beproefde methode om publiciteit te genereren. Maar niet zonder risico, want je

moet het wel waar kunnen maken. Dat ondervond de PVV die in 2010 ook beloofde de AOW op vijfenzestig te houden, maar deze belofte meteen na de verkiezingen op de helling zette. Nagel is niet bang dat hij zijn partij bij eventuele kabinets-onderhandelingen buitenspel zet door het zo hard te spelen. 'Het enige wat belangrijk is, is zetelaantal. Haal je veel zetels binnen, dan hebben ze je nodig. Je haalt dan misschien niet de volle buit binnen, maar je scoort wel.' 50PLUS, zo wordt besloten, zal niet deelnemen in een nieuw kabinet als de AOW-leeftijd niet omlaag gaat.

In januari 2016 wordt de top twaalf van de kandidatenlijst in Teuge klaargestoomd voor het Kamerwerk. Tijdens deze trainingsweek op de Veluwe leren ze elkaar kennen, nemen samen het verkiezingsprogramma door en krijgen mediatraining. Volgens Dick Schouw zoekt dit groepje vol 'huurlingen' ook later steun bij elkaar, maar zijn ze door de rest van de partij nooit omarmd. 'Ze zijn als een kankergezweel in de partij blijven bestaan.' Nieuwelingen Van Brenk en Sazias ontgaat de weerstand binnen de partij niet. 'Ik had op jouw plek willen staan,' krijgt Van Brenk te horen van een oudgediende binnen de partij. Ze snappen de frustratie, maar ontkennen nooit omarmd te zijn door de partij. Sazias: 'Uiteindelijk werden we geaccepteerd.'

Tijdens de sessies op de Veluwe komt ook de AOW-leeftijd aan bod. Jan Nagel: 'Krol vroeg iedereen wat ze van het vijfenzestig-jaar-standpunt vonden. Als je iets aan twaalf mensen voorlegt, krijg je twaalf reacties. Door die verschillende meningen ging Henk schuiven.' Krols groeiende twijfel op dit punt leidt tijdens de campagne tot een aarzelend optreden, door Nagel gekarakteriseerd als 'vlees noch vis'. Bij *EenVan-daag* zegt de lijsttrekker het woord breekpunt niet in de mond te willen nemen als het gaat om de AOW-leeftijd. 'Het woord breekpunt gebruik ik niet graag, want dat is de makkelijkste manier om ervoor te zorgen dat de deur dichtgaat voor je bin-

nenkomt.' 'Dus het is geen breekpunt?' wil presentator Pieter Jan Hagens weten. 'Ik ga niet zeggen of het wel of niet een breekpunt is, dat kunt u twintig keer vragen en dan heeft u het twintig keer te veel gevraagd. Het is heel simpel: het is voor ons een van de belangrijkste punten. Daarom staat het ook helemaal bovenaan in het verkiezingsprogramma.'

In dezelfde uitzending moet Krol uitleggen waarom hij de kosten van de 50PLUS-plannen om de AOW-leeftijd te verlagen niet door het CPB heeft laten doorrekenen. Andere partijen hebben dat met hun verkiezingsprogramma's wel laten doen. Krol: 'Wij hebben het CPB gevraagd of ze ook de voordelen willen onderzoeken, namelijk: veel minder mensen die een uitkering krijgen. Nee, zeggen ze dan, dat doen we niet. Wij laten dat nu onderzoeken door keurige universiteiten en daar komen we in februari mee.' Als Hagens vraagt waarom Krol daarmee dit toch gerespecteerde instituut terzijde schuift, lacht Krol schamper. 'Je hebt leugens, je hebt grote leugens en je hebt statistieken. Met statistieken kun je van alles bewijzen, wij willen het graag zo onafhankelijk mogelijk doen. Het is ook niet voor niets dat dit bureau de afgelopen weken, vlak voor de verkiezingen, ineens roept dat het allemaal fantastisch gaat dankzij deze regering. Ik geloof er niks van.' Hagens: 'U vertrouwt het CPB helemaal niet?' Krol: 'U heeft het goed begrepen!'

'Kiezen uit twee kwaden'

Mede als alternatief voor de CPB-doorrekening laat het wetenschappelijk bureau van de partij onder leiding van voorzitter Richard de Mulder twee studies doen. De gerenommeerde hoogleraar openbare financiën Harrie Verbon van de Universiteit van Tilburg onderzoekt de kosten van de verlaging van de AOW-leeftijd en de Erasmusuniversiteit kijkt naar de

opbrengsten: leidt de verlaging bijvoorbeeld tot een besparing op werkloosheidsuitkeringen?

Zodra het eerste rapport klaar is, stuurt Richard de Mulder het onder embargo naar het hoofdbestuur. Jan Nagel is meteen enthousiast. Medio februari besluit hij een filmpje te maken waarin professor Verbon de kritische conclusies uit zijn rapport toelicht. De Mulder raadt het hem af. 'Dat zou ik niet doen, want dit is maar de helft van het verhaal. De doorrekening van de Erasmusuniversiteit geeft het straks veel meer body.' Maar daar wil Nagel niet op wachten en hij gaat aan de slag met het filmpje. De Mulder houdt zijn hart vast. 'Ik vroeg Jan of hij een script had en welke elementen hij precies uit het rapport wilde lichten. Die voorbereiding vond hij niet nodig, hij had al zo vaak filmpjes gemaakt.'

Op 21 februari vertoont Nagel het filmpje aan de fractie en het campagneteam. Henk Krol is afwezig in verband met een ziekenhuisbezoek. In het filmpje bestrijdt Verbon de stelling van het kabinet dat de AOW-leeftijd op vijfenzestig jaar houden onbetaalbaar is. Hij legt uit dat het CPB in haar scenario's uitgaat van een *welvaartsvaste* AOW, dat wil zeggen een AOW gekoppeld aan verwachte loon- en prijsstijgingen. Het planbureau heeft uitgerekend dat, om dit te kunnen betalen, de AOW-leeftijd omhoog moet. Echter, vertelt Verbon, in de praktijk is de AOW de afgelopen decennia níét welvaartsvast geweest. Als je die niet-welvaartsvaste AOW-lijn de komende decennia doortrekt, zijn de kosten lager en kan de AOW-leeftijd wél terug naar vijfenzestig. Verbon: 'Wat mij betreft is de conclusie dat als een volgend kabinet zou besluiten om de AOW-leeftijd op vijfenzestig jaar te zetten, dat financieel totaal geen enkel probleem zal opleveren.'

Nagel kondigt aan dat het filmpje die avond in de zendtijd voor politieke partijen te zien zal zijn. Ambtelijk secretaris Geleijnse werpt tegen dat de redenering van Verbon een moeilijk verhaal is voor de kiezer. Hiermee doelt hij niet alleen

op de nogal technische uitleg van de professor in het filmpje, maar ook op zijn boodschap. Met zoveel woorden wordt immers gezegd: de AOW-leeftijd kan weer terug naar vijfenzestig, maar u krijgt geen welvaartsvaste AOW-uitkering. Net als De Mulder pleit Geleijnse ervoor te wachten tot ze het verhaal compleet hebben. Maar Nagel houdt voet bij stuk en dringt erop aan het persbericht over het rapport snel de deur uit te doen. Geleijnse: 'Hij pushte me op een best wel vervelende manier om het te versturen naar de media. Ik had er geen goed gevoel over. Drie uur later was Leiden in last.'

Journalisten lezen het bericht en duwen Krol, die net terug is uit het ziekenhuis, in de wandelgangen van de Tweede Kamer een microfoon onder zijn neus. 'Vindt u dat de AOW niet waardeverloopt hoeft te zijn, als hij maar op vijfenzestig blijft?' Een beduusde Krol heeft het filmpje en het rapport (dat hem meermaals is toegestuurd) naar eigen zeggen niet gezien en het persbericht alleen vluchtig gelezen. 'Nee, natuurlijk niet.' 'Ja, maar dat wordt in dat filmpje gezegd.' Na drie keer doorvragen slaat bij Krol de twijfel toe. 'Nou ja, misschien dan wel. Je moet kiezen uit een aantal kwaden.' Nu is de beer los en weten andere partijen niet hoe snel ze politieke munt uit de kwestie moeten slaan. 'Nu komt de aap uit de mouw: voor 50PLUS hoeft de AOW dus niet waardeverloopt te zijn,' sneert D66-lijsttrekker Alexander Pechtold.

Op een inderhaast georganiseerde persconferentie op het partijbureau corrigeert Jan Nagel, bijgestaan door senator Van Rooijen, de eigen lijsttrekker. Ze bezweren dat de pensioenleeftijd wat 50PLUS betreft op vijfenzestig blijft staan en dat de AOW meegroeit met de welvaart. De 12,5 miljard die dat gaat kosten, moet onder meer betaald worden uit belastingverhogingen. 'Een klein foutje kan een keer gebeuren,' bagatelliseert Nagel de uitspraken van zijn lijsttrekker. Volgens hem kan iedereen weleens een 'niet geheel correcte formulering' gebruiken. Nagel zegt het van de zonnige kant te zien:

‘Als Henk niet die formulering had gebruikt, hadden we nooit zoveel aandacht en publiciteit gehad.’

Maar dat Krol dat uitgerekend doet bij zo ongeveer het belangrijkste programmapunt van de partij is natuurlijk uiterst ongelukkig. Hij is zelf de grote afwezige op de persconferentie. Hij is naar eigen zeggen druk met de voorbereiding van een radiodebat. Ingewijden weten wel beter. Krol is er niet gewent, de vrees is dat hij opnieuw de mist ingaat en het alleen maar erger maakt. Nagel, terugblikkend: ‘Wij hebben Henk hiermee beschermd, want de pers stond klaar om hem te lynchen. “Hou je maar even afzijdig, want je bent niet in goeden doen,” hebben we tegen hem gezegd. Hij was volledig de draad kwijt.’

Krol baalt van zijn fout en vreest dat het de partij zetels kost. ‘Ik denk dat we er één of twee kwijt zijn geraakt. Maar vanaf vandaag gaan we er zeker weer vier bijwinnen.’ Wat het eerste betreft is hij te optimistisch: 50PLUS keldert van tien naar zes zetels in de peilingen. En er vier bijwinnen zal ook niet meer lukken.

WAO of AOW?

Een paar dagen later gaat het opnieuw mis. Krol is op maandag 27 februari urenlang in het ziekenhuis voor onderzoeken. Hij ondergaat een MRI-scan omdat hij in het verleden darmkanker heeft gehad. Ter controle, maar afzeggen is geen optie. Dan kan het maanden duren voor hij weer aan de beurt is. Hij krijgt een roesje en voelt zich na afloop van het onderzoek doodmoe. Niet al te fris schuift hij die avond aan tafel in het praatprogramma *Paum & Jinek* en dat wrekt zich. Hij haalt verschillende keren de oudedagsvoorziening AOW en de WAO, de uitkering voor arbeidsongeschiktheid, door elkaar. Hij ligt in de uitzending niet alleen onder vuur van presentatoren

Jeroen Pauw en Eva Jinek, maar ook van andere gasten aan tafel, onder wie politiek verslaggevers Xander van der Wulp en Joost Vullings.

Wie gaat die welvaartsvaste AOW betalen? Krol wijst erop dat het economisch goed gaat en dat de werkenden het wel kunnen missen. Zij zijn er de afgelopen tijd 30 procent meer op vooruitgegaan dan gepensioneerden, beweert hij. 'Ik geloof niet dat er iemand op de bank zit die denkt: ik ben er de afgelopen jaren 30 procent op vooruit gegaan,' hoont VVD-fractievoorzitter Halbe Zijlstra die ook te gast is. 'Zijn gewoon de cijfers van het Centraal Planbureau,' schermt Krol, die de betreffende grafiek stevast in zijn binnenzak heeft. Wat hij er niet bij vertelt, is hoe het CPB aan die 30 procent komt. In dat cijfer zitten namelijk niet alleen salarisstijgingen van werkenden verdisconteerd, maar ook inkomensstijgingen die mensen krijgen door van baan te wisselen. Bij een normaal carrièreverloop betekent dit dat werkenden overstappen naar een functie waarin ze meer verdienen. Gepensioneerden maken geen carrière meer en moeten het hebben van de stijging van de AOW. Dit verklaart het grote verschil. Krol blijft in de uitzending bij zijn standpunt. 'Als je kijkt wat er in de pensioenpotten zit: voor de crisis 700 miljard, nu 1400 miljard. Dan is het toch niet uit te leggen aan de mensen thuis dat er op hun pensioen gekort moet worden?'

De volgende ochtend lucht Krol in een mail zijn hart bij Nagel.

Wat een kloteavond gisteren. Wat een vijandigheid. Het begon al toen ik nog niet aan tafel zat. Op zulke momenten voel ik me eenzaam. Alle andere gasten worden omringd door medewerkers, ik zit er in m'n uppie. Die middag had ik net een zwaar ziekenhuisonderzoek achter de rug, waardoor ik minder snel kon reageren. Slikken en doorgaan.

De campagne-agenda van eenmansfractie Krol zit bomvol. Zelf is hij er de man niet naar om uitnodigingen af te slaan. Hij vindt bovendien dat hij zich dat eigenlijk niet kan veroorloven. Evenmin kan hij terugvallen op de nummer twee op de lijst: Léonie Sazias heeft in februari te horen gekregen dat ze darmkanker heeft en doet niet actief mee aan de campagne. Om nieuwe uitglijders te voorkomen, besluit partijvoorzitter Nagel om Krol tegen zichzelf in bescherming te nemen en diens agenda schoon te vegen. Vanaf dat moment doet hij alleen nog de belangrijkste campagneactiviteiten. Begrijpelijk, maar ook een risico, twee weken voor de verkiezingen. Krol is immers hét gezicht van de partij. En door zijn eerdere blunders staan ze er niet goed voor.

Als hem de volgende dag in Almere, waar hij op campagne is, wordt gevraagd of het weer een beetje gaat, doet hij of er weinig aan de hand is. 'Gaat het weer een beetje? Zie ik eruit alsof ik gisteren doodziek was of zo? Het zijn soms hele drukke dagen, dan moet je in je agenda kijken wat wel of niet past. Ik heb twee radio-uitzendingen moeten schrappen en één afspraak een beetje verschoven. Het valt dus wel mee.' Zijn roesje van gisteren is uitgewerkt, benadrukt hij, hij is weer helemaal fris. Maar niet alleen Krols roes uit het ziekenhuis is uitgewerkt, ook de roes waarin 50PLUS verkeerde. De winst in de peilingen slinkt zienderogen. 'Dat begrijp ik, want de boodschap kwam even verkeerd over.' Krol zoekt de schuld niet alleen bij zichzelf. 'Ik ben ervan overtuigd dat mensen in de gaten krijgen wat voor framing er heeft plaatsgevonden, met name door collega-politieke partijen. Als je een nieuwe partij bent en je staat ineens op tien zetels dan beginnen alle partijen je in de gaten te krijgen: straks kunnen we niet om 50PLUS heen. Ik hoop dat de mensen thuis dat ook snappen.'

Als slotoffensief in de campagne doet Krol per helikopter nog eens alle provincies aan. 'Dat is lang geleden, dat een 50PLUS-lijsttrekker stijgt,' sneert de PowNed-interviewer

die hem vergezelt, zodra de helikopter zich losmaakt van de grond. Een van de landingsplaatsen is Breda International Airport. Anders dan de naam doet vermoeden, betreft het een minuscuul vliegveldje en het valt dan ook niet mee om voldoende mensen op de been te krijgen voor een mediage-nieke ontvangst. Zonder aarzelen stappen een paar campag-nevrijwilligers een naast het vliegveld gelegen restaurant binnen en weten de veelal oudere bezoekers over te halen de landing bij te wonen. De volgende dag schrijft de plaatselij-ke krant bewonderend over het drukbezochte onthaal van de 50PLUS-leider.

In het slotdebat bij de NOS staat Krol aan de vooravond van de verkiezingen tegenover twee andere vertegenwoordi-gers van kleine partijen: Kees van der Staaij van de SGP en Jacques Monasch van nieuwkomer Nieuwe Wegen. Presenta-tor Rob Trip wil weten hoe onderhandelbaar de AOW-leeftijd voor 50PLUS is. ‘Wat als het naar zesenzestig zou kunnen? Is daar met u over te praten?’ Krol: ‘Ik ben geen handelaar in oude auto’s. Ik ga van tevoren niet zeggen wat dan de mo-gelijkheden zijn. Wij zeggen heel duidelijk: vijfenzeestig moet vijfenzeestig blijven.’

Volgens Van der Staaij valt het met de achterstelling van ouderen wel mee. Neem nou Krol zelf, die woont in een mooi huis en verdient goed. Van der Staaij: ‘Waarom scheer je alle ouderen over één kam? Maar gisteren begreep ik het.’ De SGP-leider legt uit dat hij had gezien hoe zijn 50PLUS-colle-ga de vorige dag per helikopter de provincies aandeed. ‘Door Heli-Henks helikopterview lijkt iedereen hetzelfde. Maar als je dichterbij de mensen komt, zie je de verschillen. Dan zeg ik: Henk, zo zijn we niet getrouwd.’ Dat laatste kan de voorvechter van het homohuwelijk alleen maar beamen. ‘Wij zijn zo zeker niet getrouwd, daar heb ik in het verleden zeer hard voor gepleit.’ Krol benadrukt dat hij regelmatig onder de mensen is. ‘En dan hoor ik de meesten zeggen: kijk maar in

mijn portemonnee, zie maar wat ik erop achteruit ben gegaan. Dat was mij niet beloofd.'

Op 15 maart 2017 is het woord aan de kiezer. Zo'n 320.000 van hen geven hun stem aan 50PLUS, wat zich vertaalt in vier zetels. Naast Henk Krol komen nieuwelingen Léonie Sazias en Corrie van Brenk in de Kamer. Senator Martin van Rooijen verruilt de Eerste voor de Tweede Kamer en maakt het kwartet compleet. Jan Nagel heeft een beroep op hem gedaan om te zorgen voor voldoende pensioen kennis binnen de fractie. Omdat Van Rooijen als vierenzeventigjarige aarzelde om te tekenen voor vier jaar Tweede Kamerlidmaatschap is afgesproken dat hij desgewenst na twee jaar mag terugkeren naar de senaat.

De zetelverdubbeling leidt tot gemengde gevoelens binnen de partij. Totdat het een paar weken eerder misging in de campagne, hadden ze in de peilingen maandenlang rond de tien zetels gestaan. Onder de nummers vijf tot en met tien op de lijst, tot voor kort verkiesbare plaatsen, is de teleurstelling het grootst. Twee van hen zullen later alsnog een plekje in de Kamer krijgen. Als Martin van Rooijen in juni 2019 de Tweede Kamer weer verruilt voor de Eerste Kamer neemt de nummer vijf op de lijst, Gerrit-Jan van Otterloo, zijn plek in. Nummer zes, Simon Geleijnse, zal tot twee keer toe de zieke Léonie Sazias vervangen. Maar voor de nummers zeven tot en met tien is de kans verkeken.